

Сайинов Руслан Чаримуродович,

аспірант кафедри оперативно-розшукової діяльності Національної академії внутрішніх справ

Томма Роман Павлович,

доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

КОРУПЦІЙНІ ТА ІНШІ КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ, ЩО ВЧИНЯЮТЬСЯ В ОБОРОННО-ПРОМИСЛОВИМУ КОМПЛЕКСІ УКРАЇНИ

Оборонно-промисловий комплекс (далі ОПК) – одна з ключових галузей економіки України, що виконує як загальноекономічну, соціально-гуманітарну, так і безпекову функції. І хоча перші дві, що проявляються у наповненні доходної частини державного бюджету, підтриманні достатньої кількості робочих місць і відповідного соціального забезпечення працівників, їх сімей, є вкрай важливими в умовах наростаючої загальносвітової, екстрапольованої та резонованої на національний рівень фінансової кризи, саме остання функція, безпекова, в умовах здійснення системної відсічі збройній агресії набуває виняткового значення для збереження української державності [1].

Відповідно до положень Закону України «Про національну безпеку» оборонно-промисловий комплекс – сукупність органів державного управління, підприємств, установ і організацій промисловості та науки, що розробляють, виробляють, модернізують і утилізують продукцію військового призначення, надають послуги в інтересах оборони для оснащення та матеріального забезпечення сил безпеки і сил оборони, а також здійснюють постачання товарів військового призначення та подвійного використання, надання послуг військового призначення під час виконання заходів військово-технічного співробітництва України з іншими державами [2].

Оборонно-промисловий комплекс як ресурсне поле зумовлює існування в ньому перш за все економічної злочинності, зі значним грошовим оборотом у сфері господарських відносин. Системні корупційні практики, злочинні промисли, оформлені в корупційні схеми, що охоплюють найвищий політичний рівень прийняття рішень про кадровий склад державних підприємств оборонно-промислового комплексу, інших органів та установ, дотичних до регулювання їх діяльності, розміщення та виконання державного оборонного

замовлення, оборонних закупівель, керування відповідними фінансовими потоками. Особливістю корупційних схем в такій сфері є те, що їх функціонування принципово не залежить від персонального складу учасників. Симптоматичним є те, що протягом 2014–2022 рр. за фактами корупційних злочинів, де фігурантами є службові особи підприємств оборонно-промислового комплексу внесено відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань 530 кримінальних проваджень. Втім, це не призвело до руйнації схем. Тому вони є вельми стійкими, трансрежимними (у політичному сенсі), відтворюються за закономірностями інтеракції, беруть участь у міжпоколінному транзиті менеджерів на рівні вищих і центральних органів державної виконавчої влади, окремих підприємств [3; 4]

Зміст оборонно-промислового комплексу визначається не тільки, власне потужностями, обіговими коштами, а й значенням знаходження виробленої продукції в межах території України, контроль за її переміщенням, а також за розголошенням відповідної інформації, що використовується для виготовлення такої продукції (товарів). Тобто, такий комплекс є своєрідним інформаційним полем, галуззю знань, а тому держава, в тому числі й через закон про кримінальну відповідальність, систему кримінальної юстиції намагається контролювати її.

Водночас, варто наголосити, що службові особи у такій сфері нерідко вдаються до злочинних порушень покладених на них обов'язків, пов'язаних тіншовими схемами з представниками органів державної влади, контролюючими органами, військово-комерційними структурами й організованими злочинними угрупованнями, спрямовуючи на конвертацію мільйонні прибутки із залученням законних й фіктивних суб'єктів господарської діяльності й відтоку капіталу за межі країни. Злочинність в такій сфері воєнно-промислового господарювання підриває засадничі структури національної безпеки, підвищуючи масову віктимність народу України щодо злочинів агресії, воєнних та інших злочинів

Таким чином, до структури кримінальних правопорушень, що вчиняються в оборонно-промисловому комплексі України слід віднести:

1) *корисливі посягання на власність (ст. 185, 191 КК України), службові зловживання (ст. 364, 364-1, 365-2, 366, 367, 368, 369-2 КК України)* [5].

Водночас, окремі кримінальні правопорушення, наприклад ст. 191 КК України – привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем (розкрадання) (привласнення чужого майна, що було ввірене особі чи перебувало в її

віданні; розтрата такого майна службовою особою; привласнення, розтрата або заволодіння чужим майном шляхом зловживання службовою особою службовим становищем; різні види зловживань у сфері службової діяльності пов'язаної з ОПК) пов'язані з іншими предикатними кримінальними правопорушеннями (наприклад, службові зловживання);

2) *економіко-кримінальні диверсії, що підривають складові економічної безпеки й обороноздатності країни (ст. 330 та 333 КК України)* [5]. Неконтрольоване переміщення через державний кордон України інформації, виробів оборонного значення, які складають або державну таємницю, або підлягають особливому експортному контролю. Йдеться про кримінальні правопорушення, передбачені ст. ст. 330 та 333 КК України. Специфіка останніх в розрізі предмету нашого дослідження виявляється у тому, що зміст ОПК як такого визначається не тільки, власне потужностями, обіговими коштами, а й значенням знаходження виробленої продукції в межах території України, контроль за її переміщенням, а також за розголошенням відповідної інформації, що використовується для виготовлення такої продукції (товарів). Таким чином, ОПК предстає і як деяке інформаційне поле, область знань;

3) *оборонно-промисловий комплекс як об'єкт деструктивного впливу з боку ворожих зовнішньополітичних агентів зумовлює вчинення злочинів проти інтересів держави, національної безпеки: розголошення державної таємниці (ст. 328 КК України), шпигунство (ст. 114 КК України), державна зрада (ст. 111 КК України, диверсії (ст. 113 КК України) тощо* [5]. При їх вчиненні йдеться про опосередкований політико-кримінальний вплив на національну безпеку через обструкцію чи інше використання елементів ОПК. Останній, таким чином, постає функціональною одиницею агресивних дій іноземних держав, прояви яких здебільшого кваліфікуються як відповідні злочини проти основ національної безпеки.

Список використаних джерел

1. Кожушко С. О. Феномен злочинності в оборонно-промисловому комплексі України. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2020. № 1 (22). С. 224–233

2. Про національну безпеку України : Закон від 21.06.2018 р. № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#n355>

3. Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування. *Офіс Генерального прокурора України*. URL: <http://www.gp.gov.ua/ua/stat.html>.

4. Кримінальна ситуація в Україні: основні тенденції. 2021 рік : монографія / авт. кол.: М. Г. Вербенський, О. Г. Кулик, І. В. Наумова

та ін. ; за заг. ред. докт. юрид. наук, проф. М. Г. Вербенського. Вінниця : ТВОРИ, 2022. 340 с.

5. Кримінальний кодекс України: Закон від 05.04.2001 р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.

Стрільців Олександр Михайлович,
уповноважений з антикорупційної
діяльності Національної академії внутрішніх
справ, кандидат юридичних наук, старший
науковий співробітник

НАПРЯМИ ВПРОВАДЖЕННЯ МЕХАНІЗМУ ДОБРОЧЕСНОСТІ В ОРГАНАХ ПРАВОПОРЯДКУ ТА ПРОКУРАТУРИ

11 травні 2023 року Президент України Указом № 273/2023 схвалив Комплексний стратегічний план реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони на 2023–2027 роки [1], пунктом 4.5. якого передбачено удосконалення механізмів внутрішнього контролю та запобігання корупції, застосування єдиних критеріїв і стандартів доброчесності для перевірки співробітників усіх органів правопорядку та прокуратури, а також їхнього постійного моніторингу; впровадження єдиних етичних принципів для співробітників органів правопорядку та прокуратури.

У подальшому на виконання вказаного Указу Президента України 23 серпня 2024 року Кабінетом Міністрів України своїм розпорядженням № 792-р затвердив Плану заходів, спрямованих на виконання Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023–2027 роки [2], яким зокрема передбачається низка заходів, спрямованих на впровадження механізму доброчесності в органах правопорядку та прокуратури, зокрема, розроблення та подання до Верховної Ради України законопроекту України, яким впроваджується інститут доброчесності для перевірки працівників усіх органів правопорядку та прокуратури, визначаються критерії доброчесності та єдиний (однаковий) механізм її перевірки. Приведення законодавства України з питань внутрішнього контролю та запобігання корупції в органах правопорядку та прокуратурі у відповідність з положеннями зазначеного закону, що повинно відповідати очікуванням і забезпечувати довіру суспільства та громадян до них.

У подальшому вже на основі прийнятих змін до чинного законодавства передбачається розроблення та впровадження типового етичного кодексу для працівників органів правопорядку, який визначатиме принципи доброчесності, чесності, прозорості та